УДК 94(4):327(430+73)«1990/2021»

Антон Процюк

●

АСИМЕТРІЯ ЛІТЕРАТУРНИХ РИНКІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИСУТНОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НІМЕЧЧИНІ ТА НІМЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В США (1990–2021 рр.)

DOI: 10.58407/litopis.250117
© А. Процюк, 2025. CC BY 4.0
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-5929-6722

Мета дослідження *– проаналізувати особливості німецько-американських літературних зв'язків у період 1990–2021 рр., виявити основні тенденції та асиметрії у культурному обміні між двома країнами, а також дослідити інституційну інфраструктуру, що підтримувала ці зв'язки.* ***Методи дослідження*** *включають порівняльний аналіз присутності літератури обох країн на відповідних ринках та статистичний аналіз перекладів та продажів.* ***Наукова новизна*** *полягає у комплексному дослідженні асиметричного характеру німецько-американських літературних зв'язків після об'єднання Німеччини, виявленні специфіки сприйняття німецької літератури в США та американської в Німеччині, а також аналізі впливу технологічних змін на характер літературних зв'язків.*

Висновки *дослідження свідчать про помітну асиметрію у літературних зв'язках: американська література мала потужну присутність на німецькому ринку, тоді як німецька література в США мала обмеженішу аудиторію. Переклади становили лише 0,7% книжкового ринку США, натомість у Німеччині частка перекладів з англійської була значно вищою. Німецька література на американському ринку спеціалізувалася переважно на історичній тематиці, особливо періоду нацизму та об'єднання Німеччини. Інституційна підтримка літературних зв'язків була розвиненішою з німецького боку. Технологічні зміни, зокрема розвиток електронної книготоргівлі, суттєво вплинули на характер літературних зв'язків між країнами.*

Ключові слова: *Німеччина, Сполучені Штати Америки, німецько-американські зв'язки, культурна дипломатія, книжковий ринок, возз'єднання Німеччини.*

Літературні зв'язки між Німеччиною та Сполученими Штатами від 1990 до 2021 рр. відображають комплексний патерн культурного обміну. Американська література користувалася значною популярністю в Німеччині протягом цього періоду. Німецька література мала значущу присутність на американському ринку, однак значно більш обмежену порівняно з роллю американської літератури в Німеччині. Наслідком цієї динаміки став асиметричний, однак багатий, літературний діалог між обома країнами.

Історичний контекст: німецько-американські зв'язки у сфері літератури під час Холодної війни

Літературні зв'язки між Німеччиною та Сполученими Штатами під час Холодної війни формувалися під впливом політичних реалій епохи. Рецепція американської літератури в Німеччині часів Холодної війни позначалася різкими контрастами між ФРН та НДР, що відображали їхні відмінні інституційні структури та ідеологічні підходи. У Західній Німеччині американська література закріпила міцні позиції як через академічні, так і через комерційні канали. Як зазначає німецький науковець М. Маєр, німецькі університети під ту пору розробили комплексні програми вивчення американської літератури всіх жанрів[1]. Ці академічні програми були відкритими до вивчення сучасної літератури, що допомогло встановити та легітимізувати сучасний американський літературний канон у Німеччині. Американська література також користувалася комерційним успіхом у ФРН. За даними М. Маєра, до 1990 р. з 8321 перекладних видань, опублікованих у Західній Німеччині, 5648 були з англійської мови, причому американські твори становили третину всіх пере-

[1] Meyer M. American Literature in Germany and Its Reception in the Political Context of the Postwar Years. *The United States and Germany in the Era of the Cold War, 1945–1990: A Handbook* / Ed. by Junker D., Gassert P., Mausbach W., Morris D.B. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. P. 313.

кладів[2]. Понад тисячу нових американських книжок з'являлося щороку на західнонімецькому ринку.

Ситуація в Німецькій Демократичній Республіці була складнішою. НДР підходила до американської літератури крізь ідеологічну призму соціалізму; на відміну від ФРН, підхід до видання американських авторів був у першу чергу ідеологічним, а не комерційним. Тогочасні американські твори або не видавалися, або публікувалися з передмовами чи післямовами, які ставили їх у проурядовий ідеологічний контекст. Уряд НДР був більш відкритий до публікації усталеної американської літературної класики[3].

Водночас американська рецепція німецької літератури під час Холодної війни пройшла кілька окремих фаз, кожна з яких формувалася ширшим політичним і культурним контекстом. У перші два десятиліття після Другої світової війни інтерес американських читачів до німецької літератури зосереджувався на розумінні нацистської диктатури та її наслідків. Як зазначає німецька науковиця З. Баушінґер, американці шукали відповіді про недавнє минуле Німеччини та її повоєнну трансформацію у творах авторів в екзилі, таких як Томас Манн, та повоєнних письменників, як-от Генріх Белль і Ґюнтер Ґрасс[4]. Цей фокус змінився до середини 1960-х рр., коли американське суспільство сфокусувалося на внутрішніх проблемах, зокрема війні у В'єтнамі. У цей період у США виник «бум Гессе», коли Герман Гессе, який помер у 1962 р., став неочікуваним культурним феноменом. Його твори, деякі з яких були написані за десятки років до того, викликали помітний інтерес у німецьких контркультурних рухів, зазначає З. Баушінґер[5]. У 1970-х та 1980-х рр. серед американських читачів домінували два великі західнонімецькі автори – Генріх Белль і Ґюнтер Ґрасс. Нобелівська премія Белля 1972 р. зробила широко популярними його твори, як-то «Груповий портрет з дамою». Східнонімецька література залишалася значною мірою невідомою американським читачам. Певним винятком стала лише письменниця Крістa Вольф, чия творчість резонувала з американським феміністичним рухом. Утім, від кінця 1960-х та початку 1970-х рр. популярність німецької літератури у Сполучених Штатах Америки пішла загалом на спад. Як зазначає З. Баушінґер, «між 1968 і 1990 роками в Сполучених Штатах була видана велика кількість книжок німецьких письменників, але більшість із них не здобули популярності серед читачів»[6].

Роль американської літератури в Німеччині у 1990–2021 рр.

Період після возз'єднання Німеччини охарактеризувався продовженням та еволюцією американського літературного впливу в країні. Інтеграція НДР до ФРН означала, що західнонімецькі моделі читання та літературні вподобання, встановлені під час Холодної війни, розширилися на об'єднану країну: до прикладу, західнонімецькі видавництва та мережі розповсюдження вже мали розвинуті міцні зв'язки з американськими видавцями та авторами.

Уплив американської літературної культури на німецький книжковий ринок виявився у кількох тенденціях. Мабуть, найбільш значущим став розвиток цифрового книговидання та вихід американської компанії Amazon, яка стала найбільшим продавцем книжок у США та Європі на поч. XXI ст., на німецький ринок у 1998 р.[7] Вплив компанії Amazon розширився, коли вона представила електронну книгу Kindle в Німеччині у 2011 р., прискорюючи прийняття цифрових форматів читання[8]. Технологічний розвиток супроводжувався змінами в маркетингових стратегіях та залученні читачів: онлайн-огляди та алгоритмічні рекомендації все більше впливали на вибір німецьких читачів.

Іншою помітною тенденцією стала зростаюча популярність американської жанрової літератури в Німеччині, зокрема в таких категоріях, як трилер, література для молоді та фентезі. Інтелектуальна художня література продовжувала мати успіх на німецькому ринку, але частково поступилася позиціями жанровій літературі.

Можемо виділити кількох найуспішніших американських авторів у Німеччині в цей період. Джонатан Франзен досяг значної популярності, частково завдяки його особистому зв'язку з Німеччиною – він навчався там за Програмою Фулбрайта і вивчив німецьку мо-

[2] Meyer M. American Literature in Germany and Its Reception in the Political Context of the Postwar Years. P. 317
[3] Ibid. P. 316
[4] Bauschinger S. The American Reception of Contemporary German Literature. *The United States and Germany in the Era of the Cold War, 1945–1990: A Handbook* / Ed. by Junker D., Gassert P., Mausbach W., Morris D.B., Cambridge: Cambridge University Press, 2004. P. 319.
[5] Ibid. P. 319.
[6] Ibid. P. 322
[7] Future of opportunity: 20 years ago Amazon launched in Germany. *About Amazon Europe.* 2018. October 15. URL: https://www.aboutamazon.eu/news/press-lounge/future-of-opportunity-20-years-ago-amazon-launched-in-germany.
[8] Amazon.de Launches German Kindle Store with the Largest Selection of Any E-Bookstore in Germany. *AboutAmazon*. 2011. April 21. URL: https://press.aboutamazon.com/2011/4/amazon-de-launches-german-kindle-store-with-the-largest-selection-of-any-e-bookstore-in-germany.

ву – що дозволило йому безпосередньо спілкуватися з німецькою аудиторією[9]. Його твори, особливо «Поправки» (2001) та «Свобода» (2010), отримали широке висвітлення в німецьких ЗМІ та критичне визнання в німецьких літературних колах.

У комерційній літературі «Код да Вінчі» (2003) Дена Брауна став культурним феноменом у Німеччині: загалом по всьому світу було продано понад 80 мільйонів примірників книжки за перші шість років[10], зокрема суттєві продажі спостерігалися в Німеччині. У такий спосіб серія «Сутінки» Стефені Маєр домінувала на ринку молодіжної літератури, демонструючи зростаючий вплив американської популярної культури на німецькі читацькі звички.

У елітарній літературі кілька американських авторів зберегли сильну присутність у німецькому інтелектуальному дискурсі. Постмодерністські наративи Пола Остера відкрили широку аудиторію серед німецьких читачів[11]. Також широко перекладали й вивчали твори Тоні Моррісон: вона була першою афроамериканкою, яка отримала Нобелівську премію з літератури, і теми раси та ідентичності в її творчості були цікавими для німецької аудиторії[12]. Також популярним у Німеччині був Дон Делілло; наприклад, в Оснабрюку в 2008 р. відбулася Міжнародна конференція з творчості Делілло[13]. Успіх цих авторів показує, що американська література в Німеччині була не лише частиною ринку розваг, але й засобом культурного діалогу та інтелектуального обміну.

Для ілюстрації популярності американських книжок у Німеччині ми проаналізували дані за 2016–2020 рр., які були доступні в архівах німецького журналу для книговидавців Börsenblatt. У художній літературі серія Джеффа Кінні «Щоденник слабака» посіла четверте місце в 2016 р., тоді як «Джерело» Дена Брауна досягло другого місця у 2017 р. Особливо помітним став прорив Делії Овенс із романом «Де співають раки», який посів десяте місце у 2019 р. і піднявся до другого місця у 2020 р.[14]

У категорії нехудожньої літератури американська присутність була особливо помітною в мемуарах та політичній тематиці. Автобіографія Брюса Спрінгстіна «Народжений бігти» посіла шосте місце у 2016 р., а мемуари Мішель Обами та Барака Обами входили до десятки найпопулярніших книг кілька років поспіль. Також у 2020 р. до десятки найпопулярніших нехудожніх книг увійшли мемуари Мері Л. Трамп про її дядька, Президента США Дональда Трампа.

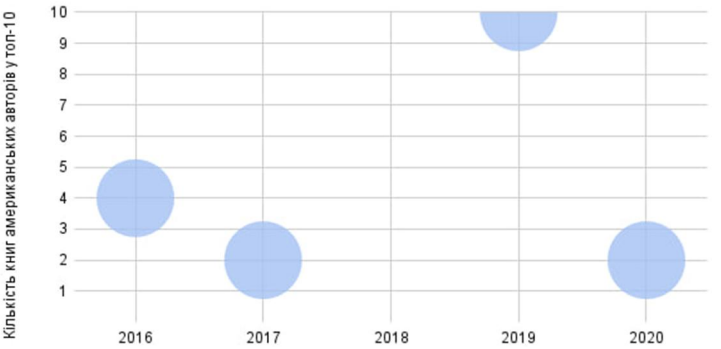

Графік 1. Місця книжок американських авторів у десятці найпопулярніших художніх книжок Німеччини (2016–2020 рр.).

[9] Jonathan Franzen – Fulbright Student to Germany, 1981. *International Exchange Alumni*. 2012. November 28. URL: https://alumni.state.gov/jonathan-franzen-fulbright-student-germany-1981/transcript.

[10] Dan Brown novel breaks one-day sales records. *Reuters*. 2009. September 17. URL: https://www.reuters.com/article/lifestyle/dan-brown-novel-breaks-one-day-sales-records-idUSTRE58E5Q7/.

[11] Kürten J. Paul Auster tours Germany with novel '4321'. *DW*. 2017. March 14. URL: https://www.dw.com/en/paul-auster-tours-germany-with-fate-twisting-novel-4321/a-37920685.

[12] Liu Z, The Sociolinguistic Dynamics of Grotesque and Satire: Comparative Analysis in Contemporary German and African American Literature. *Critical Survey*. 2024. Vol. 36. Iss. 2. Pp. 19–32.

[13] Terrorism – Media – Literature: Don DeLillo and the Ethics of Fiction. *Perival*. URL: http://perival.com/delillo/osnabruck08.html.

[14] Johnson H., Germany's Bestselling Books of 2020: Serious Themes and Escapism. *Publishing Perspectives*. 2021. January 8. URL: https://publishingperspectives.com/2021/01/germany-bestselling-books-of-2020-serious-themes-and-escapism-covid19/; Johnson H., Germany's Bestselling Books of 2019: Fiction, Nonfiction, Self-Help. *Publishing Perspetives*. 2020. January 15. URL: https://publishingperspectives.com/2020/01/germanys-bestselling-books-of-2019-fiction-nonfiction-self-help/; Johnson H., Germany's Bestselling Books of 2018: Crime, Politics, and Big Questions. *Publishing Perspectives*. 2019. January 9. URL: https://publishingperspectives.com/2019/01/germany-bestselling-books-2018-crime-politics-big-questions/; Johnson H., 2017 Bestselling Books in Germany: Translations Top the Fiction List. *Publishing Perspectives*. 2018. February 13. URL: https://publishingperspectives.com/2018/02/2017-bestselling-books-germany/; Johnson H., Germany's Bestselling Books of 2016: Fiction and Nonfiction. *Publishing Perspectives*. 2017. January 16. URL: https://publishingperspectives.com/2017/01/germany-bestselling-books-of-2016/.

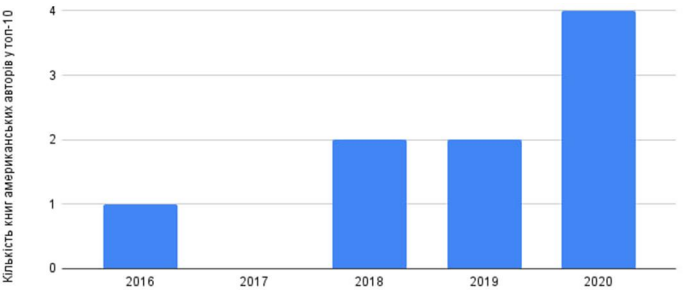

Графік 2. Кількість книжок американських авторів у десятці найпопулярніших нехудожніх книжок Німеччини (2016–2020 рр.).

Роль німецької літератури у Сполучених Штатах Америки в 1990–2021 рр.

Стан німецької літератури на американському книжковому ринку протягом 1990–2021 рр. визначався ширшою тенденцію більшого розміру американського видавничого бізнесу, а також обмеженої взаємодії американського видавничого бізнесу з перекладною літературою. На відміну від німецького, американський ринок залишався помітно замкнутим.

За даними дослідження Рочестерського університету, переклади становили лише 0,7% книжок, які щорічно публікувалися у Сполучених Штатах станом на середину 2010-х рр. До прикладу, як зазначають дослідники, 2010 р. лише близько 20 літературних творів було перекладено з німецької англійською для американського ринку[15].

Ця асиметрія особливо помітна у списках найбільш продаваних книжок. Вище ми навели дані про наявність американських творів у списках найбільш популярних книжок у Німеччині в 2016–2020 рр. Натомість наш аналіз списків найбільш популярних видань у Сполучених Штатах Америки в означений період (за матеріалами профільного видання Publishers Weekly та списків бестселерів The New York Times) показав, що жодна німецька книжка не увійшла до десятки найпопулярніших за цей період.

Обмежену присутність німецької літератури на американському ринку можна пояснити кількома факторами. За даними Німецького книжкового офісу в Нью-Йорку, американські видавці зазвичай більш обережні щодо інвестицій у переклади, які вимагають додаткових витрат і часто стикаються з маркетинговими викликами[16]. Ця комерційна обережність призвела до ситуації, коли сучасна німецька література в США частіше виходила в спеціалізованих видавництвах та академічних видавничих домах, а не у великих комерційних видавництвах. Утім, популярністю продовжували користуватися класичні німецькі автори, як-то поет XVIII ст. Фрідріх фон Гарденберг (більш відомий як Новаліс) та драматург XIX ст. Георг Бюхнер, а також німецькомовні письменники з інших країн, як-то Франц Кафка[17].

Однак попри те, що німецька література не була широко представлена у списках бестселерів у Сполучених Штатах Америки, вона мала помітний вплив на американський інтелектуальний та академічний дискурс. Американське сприйняття німецької літератури протягом цього періоду характеризувалося кількома виразними тематичними вподобаннями та видавничими тенденціями. У першу чергу продовжували отримувати сприйнятливу аудиторію твори, які стосувалися історичної спадщини Німеччини, особливо нацистської епохи, Другої світової війни та її наслідків.

Американські видавці та читачі зберігали стійкий інтерес до літератури, яка стосується нацистського минулого Німеччини та Голокосту. Про це свідчив успіх таких авторів, як лауреат Нобелівської премії Ґюнтер Ґрасс, чиї твори незмінно привертали увагу провідних американських газет[18]. (Ґ. Ґрасс і Герта Мюллер були двома німецькомовними письменниками, які отримали Нобелівську премію з літератури протягом окресленого часу). Загалом Ґ. Ґрасс зберігав позицію найбільш визнаного німецького автора в Америці протягом аналізованого нами періоду. Регулярне висвітлення його творчості в провідних американських газетах утвердило письменника не лише як літературну постать, але і як важливий політичний голос.

[15] Schwabel F. «Meine Forschung»: Deutsche Erzählliteratur in den USA. *Universität Wien*. 2015. Januar 21. URL: https://medienportal.univie.ac.at/uniview/forschung/detailansicht/artikel/meine-forschung-deutsche-erzaehlliteratur-in-den-usa/.

[16] Kürten J. Deutsche Bücher für Amerika. *DW*. 2014. Dezember 21. URL: https://www.dw.com/de/deutsche-b%C3%BCcher-f%C3%BCr-amerika/a-18128943.

[17] Ibid.

[18] Schwabel F. «Meine Forschung»: Deutsche Erzählliteratur in den USA…

З авторів нової генерації особливо варто відзначити популярність роману Бернгарда Шлінка «Читець» 1995 р. Від часу його перекладу англійською мовою й особливо після включення до книжкового клубу популярної телеведучої Опри Вінфрі в 1999 р. цей роман продемонстрував постійну зацікавленість американської публіки цією темою. Загалом у США було продано понад два мільйони примірників цього роману, чимало з них після його включення до книжкового клубу Опри Вінфрі[19].

Особливо популярним на американському ринку був письменник Вінфрід Георг Зебальд, який у своїй творчості успішно поєднував художню літературу з мемуаристикою. Як зазначає сучасна німецька науковиця Ф. Швабель, В-Г. Зебальд був навіть більш популярним у Сполучених Штатах Америки, ніж на «домашньому» ринку в Німеччині[20].

До того ж після возз'єднання Німеччини в 1990 р. американські видавці виявили інтерес до творів, які досліджували досвід Східної Німеччини та виклики возз'єднання. Особливий резонанс мали твори, що висвітлювали життя в НДР та перехідний період. Також той час характеризувався усе вищим інтересом до сучасних німецьких поглядів на модерні проблеми. Це включало твори, що стосувалися імміграції, мультикультуралізму та ролі Німеччини в сучасній Європі.

Міжнародні літературні премії відігравали важливу роль у формуванні американського сприйняття німецької літератури. Найкраще це демонструє присудження Нобелівської премії з літератури Герті Мюллер у 2009 р. Г. Мюллер була відносно непомітною на світовому літературному ринку до отримання премії: зокрема лише 5 із її 20 книг були перекладені англійською мовою[21]. Однак вручення їй премії значно підвищило інтерес американських видавців як до її творчості, так і до подібних літературних голосів із Центральної та Східної Європи. Сама Г. Мюллер після цього неодноразово виступала з презентаціями та літературними читаннями у Сполучених Штатах Америки, зокрема на запрошення ключових культурних установ країни, як-то Бібліотека Конгресу США[22].

Також із сучасних німецьких письменників варто відзначити Даніеля Кельмана. Його твір «Обмірювання світу», виданий у 2005 р., став одним із найпопулярніших німецьких літературних творів, виданих у проаналізований нами період[23]. Міжнародний успіх роману допоміг відкрити двері для інших сучасних німецьких авторів на американському ринку[24]. Серед інших помітних сучасних авторів, які здобули визнання в американських літературних колах, можна виділити Уве Тімма, Марселя Баєра та Дженні Ерпенбек.

Інституційна інфраструктура двосторонніх літературних зв'язків: огляд ключових програм та ініціатив

Інфраструктура, яка підтримувала німецько-американські літературні зв'язки між 1990 і 2021 рр., мала складну систему інституцій, програм та ініціатив, що діяли в обох країнах. Деякі з цих структур були створені в повоєнний період, але багато з них зазнали значної еволюції після возз'єднання Німеччини, адаптуючись до нових політичних реалій та технологічних змін у видавничій індустрії.

Однією з ключових інституцій, яка підтримувала літературні зв'язки між ФРН та США, був Франкфуртський книжковий ярмарок – найбільший книжковий ярмарок у Європі та світі. Франкфуртський книжковий ярмарок функціонував як основний міжнародний майданчик для торгівлі літературними правами протягом 1990–2021 рр. Щорічно захід збирав видавців, агентів та літературних професіоналів із понад 100 країн, зокрема в окремомих просторах для англомовного ринку. У контексті німецько-американських літературних зв'язків ярмарок відображав певну асиметрію, згадану нами вище: німецькі видавці активно купували права на американські книжки, натомість американські видавці менше інвестували в переклади з німецької[25].

Серед інфраструктури двосторонніх літературних зв'язків особливо варто відзначити Німецький книжковий офіс у Нью-Йорку (також відомий як Франкфуртський книжковий ярмарок у Нью-Йорку) – ініціативу Франкфуртського книжкового ярмарку, започатковану

[19] Hall K. Text Crimes in the Shadow of the Holocaust: The Case of Bernhard Schlink's Der Vorleser/The Reader. *German Text Crimes: Writers Accused, from the 1950s to the 2000s*. / Ed. by Cheesman T., Rodopi B. 2013. Pp. 193–208.
[20] Schwabel F. «Meine Forschung»: Deutsche Erzähllliteratur in den USA…
[21] Rich M., Kulish N. Herta Müller Wins Nobel Prize in Literature. *The New York Times*. 2009. October 9. URL: https://www.nytimes.com/2009/10/09/books/09nobel.html.
[22] Nobel Laureate Herta Müller Reads at Library, May 15. *Library of Congress*. 2012. April 22. URL: https://www.loc.gov/item/prn-12-085/.
[23] Mund H. Daniel Kehlmann: 'Measuring the World'. *DW*. 2018. August 10. URL: https://www.dw.com/en/daniel-kehlmann-measuring-the-world/a-45691344.
[24] Kürten J. Deutsche Bücher für Amerika. *DW*. 2014. Dezember 21. URL: https://www.dw.com/de/deutsche-b%C3%BCcher-f%C3%BCr-amerika/a-18128943.
[25] Rich M. Translation Is Foreign to U.S. Publishers. *The New York Times*. 2008. October 17. URL: https://www.nytimes.com/2008/10/18/books/18book.html.

в 1998 р. за підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини. Метою офісу була промоція німецької літератури на північноамериканському ринку[26].

Серед ініціатив Німецького книжкового офісу в Нью-Йорку були організація поїздок американських редакторів до Німеччини, проведення міжнародних конференцій із дитячої літератури в Нью-Йорку, заснування премії для перекладачів[27], а також розробка майстерень, дискусій та промоційних заходів для популяризації німецької літератури. Окремо варто відзначити літературний фестиваль «Festival Neue Literatur», заснований у 2010 р. – перший та єдиний фестиваль німецької художньої літератури в США[28].

Німецький книжковий офіс у Нью-Йорку був закритий 2020 р. під час реструктуризації Франкфуртського книжкового ярмарку на фоні фінансових проблем, спричинених пандемією COVID-19. На той момент у ньому працювали чотири людини, які втратили роботу внаслідок закриття ініціативи. Утім, Франкфуртський книжковий ярмарок продовжив роботу з північноамериканським книжковим ринком в інших форматах[29].

Цікаво, що з протилежного боку не існувало схожої інституції для промоції американської літератури в Німеччині. Можемо пояснити це як більшим розміром американського книговидавничого ринку (а відтак меншою потребою у промоції американської літератури), так і вищим рівнем децентралізації американських культурних установ і американської культурної дипломатії.

До інших ініціатив двосторонніх літературних зв'язків між Німеччиною та Сполученими Штатами Америки можна віднести грантові програми Інституту Гете для перекладачів[30]; щорічну премію імені Гелен та Курта Вольфів для перекладачів із німецької мови англійською, яку з 1996 р. організовував Інститут Гете за підтримки німецького уряду[31]; а також діяльність Німецької служби академічних обмінів (ДААД) у сфері літературних перекладів[32].

Висновки

Німецько-американські літературні зв'язки протягом 1990–2021 рр. характеризувалися помітною асиметрією. З одного боку, американська література мала потужну присутність на німецькому ринку, що виявлялося у високих показниках перекладів, комерційному успіху американських авторів та їх активному висвітленні в німецьких медіа. З іншого – німецька література в США мала хоча й помітну, але більш обмежену аудиторію.

Ця асиметрія підтверджується статистично: якщо американські автори регулярно потрапляли до списків бестселерів у Німеччині, то німецькі книги майже не з'являлися в американських відповідниках. Переклади становили лише 0,7% книжкового ринку США, тоді як у Німеччині частка перекладів з англійської була значно вищою.

Водночас спостерігалася певна спеціалізація німецької літератури на американському ринку. Найбільший резонанс мали твори, присвячені історичній тематиці (особливо періоду нацизму та Другої світової війни), а також книжки про досвід НДР та об'єднання Німеччини. Успішними були також окремі сучасні автори, як-от Бернгард Шлінк та Даніель Кельман.

Інституційна підтримка літературних зв'язків була більш розвиненою з німецького боку. Німеччина підтримувала спеціальні установи (як-от Німецький книжковий офіс у Нью-Йорку) та програми для просування своєї літератури в США. Важливу роль відігравали також міжнародні літературні премії та Франкфуртський книжковий ярмарок.

Технологічні зміни, зокрема розвиток електронної книготоргівлі та вихід компанії Amazon на німецький ринок, суттєво вплинули на характер літературних зв'язків. Цифровізація створила нові можливості для розповсюдження літератури, але водночас посилила домінування великих гравців книжкового ринку.

Загалом період 1990–2021 рр. продемонстрував, що попри певну асиметрію та комерційні обмеження, німецько-американські літературні зв'язки стали важливим каналом

[26] Johnson H. Celebrate 15 Years of German Book Office New York. *Publishing Perspectives*. 2013. December 9. URL: https://publishingperspectives.com/2013/12/celebrate-15-years-of-german-book-office-new-york/.
[27] German Book Office in New York Announces Translation Competition Winner. *Today Translations*. 2013. January 7. URL: https://www.todaytranslations.com/news/german-book-office-in-new-york-announces-translation-competition-winner/.
[28] Neue Literatur Festival March 7–9, 2010. *NYU Arts & Science*. URL: https://as.nyu.edu/research-centers/deutscheshaus/cultural-program/events/spring-2010/neue-literatur-festival-march-7-9-2010.html.
[29] Nawotka E., Frankfurt Book Fair New York Is Closing. *Publishers Weekly*. 2020. December 9. URL: https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/international/Frankfurt-Book-Fair/article/85094-frankfurt-book-fair-new-york-is-closing.html.
[30] Übersetzungsförderung. *Goethe Institut*. URL: https://www.goethe.de/ins/us/de/kul/bks/uef.html.
[31] Helen & Kurt Wolff Translator's Prize. Past Prizewinners. *Goethe Institut*. URL: https://www.goethe.de/ins/us/en/kul/bks/hkw/vga.html.
[32] DAAD/GSA book prizes. *German Studies Association*. URL: https://www.thegsa.org/prizes/daadgsa-book-prizes.

культурного діалогу між двома країнами, що підтримувався комплексною мережею інституцій та ініціатив.

References:

Bauschinger, S. (2004). The American Reception of Contemporary German Literature. The United States and Germany in the Era of the Cold War, 1945–1990: A Handbook. Cambridge, USA.

Hall, K. (2013). Text Crimes in the Shadow of the Holocaust: The Case of Bernhard Schlink's Der Vorleser / The Reader. German Text Crimes: Writers Accused, from the 1950s to the 2000s.

Liu, Z. (2024). The Sociolinguistic Dynamics of Grotesque and Satire: Comparative Analysis in Contemporary German and African American Literature. Critical Survey. *Critical Survey*, *36* (2), P. 19–32.

Meyer, M. (2004). American Literature in Germany and Its Reception in the Political Context of the Postwar Years. The United States and Germany in the Era of the Cold War, 1945–1990: A Handbook. Cambridge, USA.

Процюк Антон Степанович – аспірант ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (вул. Леонтовича 5, Київ, Україна)

Protsiuk Anton – PhD student at the state institution «Institute of world history of the National academy of sciences of Ukraine» (Leontovycha str. 5, Kyiv, Ukraine)

E-mail: antonprotsyuk@gmail.com

THE ASYMMETRY OF LITERARY MARKETS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PRESENCE OF AMERICAN LITERATURE IN GERMANY AND GERMAN LITERATURE IN THE USA (1990–2021)

The purpose of the study *is to analyze the specific features of German-American literary translations between 1990 and 2021, to identify the main tendencies and asymmetries in the cultural exchange between the two counties, and to examine the institutional infrastructure that maintained such relations.* ***The methodological basis*** *of the study includes a comparative analysis of both countries' literature representation in the market of the other country and statistical analysis of translations and sales.* ***The novelty of the study*** *is in study's comprehensiveness of the asymmetrical nature of German-American literary relations after German unification, identifying perception of German literature's specifics in the USA and American literature's specifics in Germany, as well as analyzing the impact of technological changes on the nature of literary relations.* ***Conclusions*** *of the study indicate a noticeable asymmetry in literary relations: American literature had a solid presence on the German market, whereas German literature had much limited audience in the USA. Translations from German language covered only 0.7% of the US book market, while the number of translations from in English was much higher in Germany. German literature on the USA market was mainly focused on historical topics, especially on the period of Nazism and German unification. Institutional support of literary relations was more developed on German's behalf. Technological changes, such as e-book sales' development, have had a significant impact on the nature of literary relations between the countries.*

Key words: *Germany, United States of America, German-American relations, cultural diplomacy, book market, German reunification*

Дата подання: 20 вересня 2024 р.
Дата затвердження до друку: 20 лютого 2025 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Процюк, А. Асиметрія літературних ринків: порівняльний аналіз присутності американської літератури в Німеччині та німецької літератури в США (1990–2021 рр.). *Сіверянський літопис.* 2025. № 1. С. 201–207. DOI: 10.58407/litopis.250117.

Цитування за стандартом APA

Protsiuk, A. (2025). Asymetriia literaturnykh rynkiv: porivnialnyi analiz prysutnosti amerykanskoi literatury v Nimechchyni ta nimetskoi literatury v USA (1990–2021 rr.) [The asymmetry of literary markets: a comparative analysis of the presence of American literature in Germany and German literature in the USA (1990–2021)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle, 1*, P. 201–207. DOI: 10.58407/litopis.250117.